

Isten és az ő imádása.

(Egyházi beszéd.)

Alapige: János IV. r. 24 v. „Az Isten lélek és a kik Őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják“.

Keresztény Hallgatók! Azok a bibliai szavak, melyeket felolvasék, előttetek bizonyára ismeretesek. Igen sok beszédet hallhatatok és olvashattatok már róla. És így nem kecsegtethetem magamat azzal, hogy az ujság ingerével fogok reátok hatni. De hát veszít-e azért szépségéből a nap, a miért örökké látjuk, gyönyörködünk arany sugaraiban, érezzük jótékony melegét, áldását? Nem bámuljuk-e meg a rózsza pirosságát mindannyiszor, pedig hányszor láttunk már az életben rózsát? Én a magam részéről mindig is szívesebben megnézek egy remek festményt kétszer, vagy háromszor, mint egy gyengét vagy éppen rosszat egyszer.

Ezek a szent igék is, bár igen ismertek, — és ezt szeretem hinni, hogy úgy van — mégis örömet foglalozik velök az ember minél többször, mert úgy tündökölnék, mint valami örök szépségű nap a keresztény hit egén, úgy állanak, mint valami nemes gyöngyszemek Jézus mondásai között.

Jézus Samarián keresztülutazva, elfáradtan ér a Jákob kutjához. Tanítványai a közeli városba mennek, hogy eleséget vegyenek, mialatt egy samariabeli asszony jön a kúthoz vizet meríteni. Jézus megszólítja őt: „Adj egy kis vizet innom!“ De az asszony vonakodik teljesíteni a kérést, azon az okon, hogy a Samariabeliek nem szoktak érintkezni, barátkozni a zsidókkal és szemére veti az idegennek: „Hogy kérhetsz te zsidó létedre inni, éntőlem?“ Ebből aztán párbeszéd támad Jézus és az asszony között, melynek folyama alatt észreveszi az asszony, hogy profétával van dolga s így mindjárt igyekszik valami gáncsolni valót találni azok működésében. „A mi Atyáink, úgymond, ezen a hegyen imádták az Istent, ti pedig azt mondjátok, hogy Jerusálemben van az a hely, hol az Istent imádni kell“.

Jézus siet felvilágosítani őt: „Asszony: hidd el nekem, hogy eljön az idő, mikor sem ezen a hegyen, sem Jerusálemben nem imádjátok az Atyát. Ti azt imádjátok, a kit nem ismertek, mi azt imádjuk, a kit ismerünk, mert az idvesség a zsidók közül támadott“. De eljő az idő és az most vagyon, mikor az igaz imádók belátják, hogy „*Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják*“.

Atyámfiak! Engedjétek meg nekem, hogy ne fűzzem tovább a párbeszédet, mely még ezután is hosszan tart, tárgyunk megvilágítására ennyi elég. E helyett ragadjuk meg ezt a szép, ezt a mennyei kijelentést, melyet alapul is felyevénk: „*Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják*, — s ennek értelme szerint vizsgálódjunk jelen beszédben az Isten lényé és imádása felől, lássuk meg

1-ör. Lélek-e az Isten?

2-or. Hogyan kell őt imádni?

Mint hogy a világon semmi sem szokott nyomtalanul eltűnni, nagy örömet érzenék s meg lennék jutalmazva, ha az a pár pillanat, melyet beszédem igénybe vesz, szívetek és lelketek nemesítésére, értelmek világosítására, egyszóval lelki épülésekre szolgálna. Kérlek figyeljete!

I.

Az Istenre vonatkozó meghatározások mai napig sincsenek megállapítva. Ezt illetőleg igazán elmondhatja magáról az emberiség: „*Nemhogy immár elértem volna a czélt, hanem igyekszem, hogy azt elérjem*“. A világ teremtése óta nem volt idő, melyben ne hittek volna egy Főhatalomban, de hogy ő ki, miből áll lényé, milyen viszonyban van a világgal és a teremtményekkel, mindig eltérők voltak a nézetek. Ma nem adnak helyet neki a világegyetemben, holnap a világ felé helyezik mint kényúrt, kinek a teremtmények milliói tartoznak vakon engedelmeskedni, holnapután azonosítják a világgal, még jó, hogy vannak olyanok is, kik úgy tüntetik fel, mint a világban lakó munkás lelkét.

Ha a kereszténység előtt napot, holdat és csillagot s különböző természeti erőket imádtak is, az még igazolható a nép kezdetleges állapotával, gyermekkorával; de miután a Názárethi Próféta úgy beszédei által, mint életével és halálával megmutatta ama szerető Atyát, a ki szellem, a ki lélek minden anyagiasság kizárásával: csodálkozunk kell, hogy ma is tartják magukat, sőt apostolokat

számlálnak anyagimádás, istentagadás s több efféle korcs elméletek.

A világ mindenben annyira előhaladott, bámulatosak a tudomány vívmányai, a művészetek, ipar és kereskedelem. Csak éppen mi az első, a legfőbb lény ismeretével nem vagyunk tisztában. De minek a panaszkodás? Örvendjünk, hogy sok tekintetben előhaladtunk s a miben még hátravagyunk, siessünk abban is előremenni. Siránkozással úgy sem jutunk közelebb a megoldáshoz. Pedig az a célunk, hogy az igazság megtalálásában forgolódjunk. De hát honnan induljunk ki? Hol az alap, a mire bizton építhetünk? Uram Istenem! hát ismeretlen előttünk az a könyv, a melyet könyvek könyvének, vagyis a legszebb könyvnek neveznek? Sohasem olvastuk a bibliát? Hát nem tudjuk, ki volt a világon a legnagyobb, leg-tökéletesebb szellem? Nemrég egyik szép-irodalmi lapunk azzal a kérdéssel fordult olvasóihoz, hogy egy esetleges világelveszés elől melyik hét könyvet mentenék meg? A feleletek többsége, a legnagyobb tudósok, írók és művészek iratai fölé az első helyre a bibliát tette, mint a melyből meg lehetne tanulni új világot teremteni. Egy valakitől pedig kérdezték: a világnak hány legnagyobb szellem-óriása volt? Azt felelte, három: Jézus, Shakespeare és Goethe. Én meg azt mondom, Ádámtól elkezdve mind e mai napig, nem született olyan, mint a Jézus Krisztus. Ő, a mi Idvezítőnk mondotta meg nekünk: „*Az Isten lélek*“. Hol jártok hát ti, hova tévelyedtetek el, kik az anyagot ruháztátok fel égi hatalommal, a kik semmi másnak, csak a vonzó és taszító erők kölcsönhatásának tulajdonítjátok, hogy a világegyetem fennáll, a kik nem hiszitek, hogy egy világszellem, egy erős lélek tartja kezében a mindenség összes szálaát? Hát tud-e az anyag annak a parányi fűszálnak zöld színt adni? Hát tud-e a természet egyetlen szervet, egy oly idegszálat előállítani, mely magára bár egy napig mozogjon és éljen? Szedjétek össze a természettudományok összes műszereit, a vegytan egész konyháját, szilárd, folyékony és légnemű testeket, melegítétek, főzzétek, kalapáljátok, vegyítétek, keverjétek, a mindentudás összes útjain bontsátok szét, tegyétek össze, a hogy éppen tetszik: s ha előállítottok egy legkisebb szervet, mely öntudattal birjon és életképes legyen, én leszek az első a ki azt mondom, hogy a természet az Isten. De mindaddig nem. Vagy tegyetek egy másik próbát: képzeletben — mert valójában nem lehet — zárjátok ki a világból a szellemet, az isteni lelket s nélkülü gondoljátok el az eget napjával, holdjával, csillagaival, a bolygókat a földdel együtt, ezt és a többi naprendszereket, a levegőt, vizet, növényzetet, állatokat és az embert, s képzeljétek közéjük a huzó

és távolító s más természeti erőket, indítsátok el az útjára, hadd tegye pályafutását így: bizonyosok lehettek, két percz alatt minden a legnagyobb zürzavarban fog állani, a legnagyobb fejetlenség keletkezik. Mihelyt érezné az ember, hogy nincs senki felette, egymást falná föl, sőt magok az állatok vadabbá lennének s a növények kihajtásukkal, életükkel és hervadásukkal nem követhetnék ugyanazokat a törvényeket, a melyeket most s talán az égi testek is máskép keringenének. Szükség van arra a világlélekre, mely a mindenség összhangjában nyilatkozik, a melyet látni nem, csak érezni lehet, csak hatásából, munkáiból vonhatunk reá következtetést.

Vajjon miért kellett hát eltávozni a nagy Mestertől? S miért kell mai nap is annyit tévelyegni?

Mi sohasem álltunk ellene annak az irányzatnak, mely összeegyeztetni törekedett a vallást a tudománnyal, sőt mint a kik — hogy a Jézus saját szavaival szóljak — „*azt imádjuk, a kit ismerünk*“, vagyis az értelemre is sulyt helyezünk: mindig igyekeztünk lépést tartani a tudomány vívmányaival. De a mikor valaki a helyest, az érthetőt, a jót eldobja a roszért: esztelenség volna követni ferde útjában. Nem minden új jobb a réginél, e tétel nagyon is áll a Jézus óta a tudományban Istenről adott értelmezésekről. Minek kellett sok csűrés csavarással elmagyarázni Jézus világos szavait? Ő többször tisztán kimondja: „*Az Isten lélek*“. Sok haj kihullott, sok fő őszbeborult azóta, mióta ezek a szavak elhangzottak, de hogy előbb jutottak volna ennél, még nagyító üveggel sem lehetne kimutatni. Csináltak czifrábnál czifrább meghatározásokat, hangzatosabbnál hangzatosabb szólamokat, még több képtelenséget, de ezt még megközelíteni sem tudta senki. De voltaképpen mi kifogása is van valakinek ezzel az állítással szemben? Hát nem egyezik meg a józanésszel? Igen tágkörű? Nem elég részletes meghatározás?

Az ész százalélú fegyverét véve kezembe, kérдем, lehetséges-e, hogy valami más legyen az Isten, mint a legfelső hatványon az, a mi az emberben a szellem, a bölcsben a bölcsesség, az erősben az erő, a jóban a jóság, a szívben a szeretet, az észben a tudomány? Hihető-e a lelken kívül más kormányzója azoknak a gépeknek, melyek a világegyetemet hajtják? Összefér-e az Isten nevezettel, az ő méltóságával bármi egyéb, mint a lélek, melynek tulajdonságai közé tartoznak: szellemiség, láthatatlanság, mindenütt jelenvalóság, halhatatlanság? Vagy tovább menve: lehet-e a lelket szabályok békóiba nyügözni? Nem az egész világot áthatja-e a lélek? Van-e valami más, melynek kezdete és vége ne volna? Lehet-e ott részletokról

beszélni, hol egy láthatatlan, tökéletes valósággal van dolgunk? — Mindezek olyan kérdések, melyek kétségtelenné teszik, hogy az Isten lélek, még pedig annak legtökéletesebb alakjában. Benne a jóság, szeretet, igazság és a többi erények a legfelső fokon eredetiségükben vannak felhalmozva, s miként az oceánban minden vizek: Ő nála egyesülnek az összes dolgok, Ő az alfa és az omega.

A különböző vallások történelme is ezt az érvelésünket erősíti meg. Mihelyt a természeti vallásból kivetköztek az emberek, mindinkább valamely szellemi Isten felé közeledtek, úgy, hogy már a brahmanizmus Brahmaja és a buddhizmus Buddhája határozottan szellemi lények. Az egyiptomiak, görögök és rómaiak, ha nem is állottak egészen eszményi alapon, de mindenestre pl. Sokrates és Plato eszmevilága Jézus fenséges tanai előcsarnoka gyanánt tűnik föl. A héberek Jahvéja, bár nemzeti Isten, de teljesen lelki valóság s e mellett egyedül való hatalom. Szóval minél tovább haladtak a népek a miveltségben, annál inkább lábrakapott az a felfogás, hogy az Isten egy és lelki lény. „*Egy az Isten amaz Atya, a kitől mindennek vannak és a kiben mindenek élnek*“. De ez érvelésünk mellett szól a Jákob kútjánál lefolyt párbeszéd azon része is, melyben Jézus kijelenti: „Hidd el nekem, eljön az idő, midőn sem ezen a hegyen, sem Jeruzálemben nem imádjátok az Atyát“. Úgy tetszik nekem, mintha ezzel oda célzott volna az Ildvezítő: az imádkozás nincs helyhez kötve, imádkozni mindenhol lehet, mert az Isten lélek s mindenütt jelen van.

Igen, ezt tanítja nekünk a szentírás, erre oktat Ő; „a kiben semmi bűn nem találtatott“, erre hív fel az alapige: „*Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják*“. Ezt írjátok fel ti is a. kitörölhetetlen betűkkel szívetek táblájára s akkor ne féljete, sohasem fognak mardosni a hamis tanoknak mérges kigyói.

Ezekben megismervén az Istent léleknek, jertek tanuljuk meg, *hogyan kell őt imádni.*

II.

A lélekkel csak a lélek nyelven lehet beszélni. Hiában szólának én egy angollal, francziával, vagy olaszszal más nyelven, mint a melyet ért, nem érnék czélt. Mindenkinek megvan a maga nyelve. Az imádkozás az emberi lélek ájtatos beszéde az isteni lélekhez. Hogyan kell tehát imádkozni? Megfelel reá szent leczkénk: *lélekben és igazságban.*

Lélekben imádni a Lelket, érted ezt, oh ember? ! Milyen szép, milyen felvilágosult állítás! Vajha mindenki megértené ezt a nagy igazságot, tartozzék bár a világ bármely egyházához is. — Én nem vagyok barátja a felekezeti versengésnek, Jézus nem alapított egy felekezetet sem, én mindenkinek a hitét tiszteltem, ha az meggyőződésen alapul: mégis valahogy úgy jó nekem, hogy az a sok külső szertartás, titokzatosság nem áll olyan közel a lélekhez, mint a tisztaság, az átlátszóság, az egyszerűség. Mert hiszen akárki mit beszél is, tisztán a lélekből kell annak fakadnia, miről azt akarjuk, hogy a lélek megértse. A kik a keresztény vallás igaz értelmében akarják az Istent imádni „szükséges, hogy őt lélekben és igazságban imádják“.

Vannak, kik üres beszéddel dicsérik az Urat, de szívök és lelkök vagy oda sem áll, vagy egészen másként érez. Mindazáltal oly erejükből imádkoznak a mint csak lehet, csupán azért, hogy buzgónak láttassanak s ezáltal elfedezzék büneiket, melyeket künn az élet mezején egyre-másra halmoznak. Ők az igazi farizeusok, képmutatók, reájok szól az ige: „*E nép csak szájjal közelget énhozzám, de szívében álnokság lakik*“.

Mások ismét csak azért jönnek a templomba, hogy új ruhákat bemutassák, kiöltöznek, felcizcomázzák magokat: nem gondolják meg, hogy a fényes ruha még nem teszi tisztává az megfertőzött lelket és szívet. Az ilyenek „*vegyék eszükbe a mezsei lilimokat, Salamon királyi fényében nem öltözött úgy, mint ezek közül egy*“.

Bizony a lélek ártatlansága, a szív tisztasága a legszebb ruha, mely fehér miként a hó és tiszta mint a gyolcs. Ezt a ruhát kell felöltözni a kik az Istent lélekben akarják imádni, a külső öltözet lehet bármi szegényes, csak tiszta és illő legyen, a fényűzés, a czifraság külsőségek, a lélek imádkozik.

Láttam én már olyanokat is, a kik vakon hisznek mindent, a nélkül, hogy ügyet is vetnének a kit, miért és hogyan kérdésekre, nem figyelnek lelkök sugallatára, a lélek helybenhagyó szavára. Ezek a tudatlan vakbuzgók, a kik nélkülözik a kellő evangéliumi világosságot, a kik a belebeszélésből és csábításból élnek, de sötét kamra előttük Jézus fenséges tudománya. Nálók még kevésbé jön a lélek mélyéből az ima, ők azt hiszik és imádják, a mit reájok parancsolnak, lelkökre erőszakolnak. . .

Hova jutottál gyarló hozzátételek által, hamis hirdetők ferde magyarázataival, Jézus dicső vallása! Ő a szeretetet, felvilágosodást, tökéletesedést írta alapul neked s ime beburkoltak a sötétség gyászos leplébe! De csak ideig! Mert hiába takarják el az eget sötét felle-

gek, előbb-utóbb áttör rajta az igazság napjának ragyogó fénye! . . . Érttem azt, hogy az emberiség gyermekkorában kézzel csinált alakokat, bálványokat imádtak az emberek s tűz- és véráldozattal fejezték ki előttük tiszteletüket: de a keresztény vallás Istenéhez hogyan lehet elvakítással s annyi külső titokzatos jel segítségével járulni, az megfoghatatlan előttem!

Atyámfiai! Akartok-e igaz keresztények lenni? Jézus követői vagytok-e? Ne feledjétek hát egy perczre sem tanítását: *„Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják“.*

Igazságban! — Az igazság még a sirból is kitör és eget kér, azt mondja egy író. Aristides, vagy a római Fabricius, a kit sem az arany csengése, sem az ijesztés rá nem birt arra, hogy az igazságot megtagadja: tegyenek tanúságot erről. Az igazságot már a régiek a legelső erénynek tartották: igazságban imádni az Istent tehát annyi, mint a legnagyobb erényt gyakorolni. De hiszen a lélek és az igazság annyira össze vannak forrva egymással, hogy egyiket a másik nélkül képzelni sem lehet. Tehát ha valaki lélekben áldoz az Urnak, igazságban is áldoz. A szent leczkében is szorosán egymás mellett van a kettő, együvé értette őket a Mester. S ebből folyólag mindazok, melyeket a lélekből való imádásnál elmondtam, az igazságra is vonatkoznak.

Imádkozzatok lélekből, őszintén, az tükröződjék le arcotokról, a mit szívetek érez. *„A szívnek teljességéből szóljon a száj!“* A lélekben és igazságban való imádás éppen abban áll, hogy elmélyedve önmagatokba, vetközzétek le a hamisságot és öltözzétek fel az igazságot, még a gondolat menetét is tisztítsátok meg, semmit se érezetek, semmit se gondoljatok, csak az Isten mélységébe merüljétek be. Mikor e ház köszöbén beléptek, ne vegyetek ajkaitokra mást csak az Isten nevét, ne álljon semmi egyéb lelketek előtt csak az isteni lélek. Mintha zárt helyen, magányban volnátok, az egyes ne tudja, hogy rajta kívül még többen vannak itt, töltsé be egész lényeteket a szeretet, a lélek, az Isten. Oly édes egyedül, magányban lenni! Oda nem hallik a világ zaja, a sirók és a nevetők lármája, ott csak a szív ver, a lélek lángja ég, az Isten beszél. Valami olyan felemelő a magány! A nagy és nemes eszmék jobbára mind a magányban születtek, sőt mindazok a kitünő férfiak, kik valaha isteni kijelentésben részesültek, mind a magányban kapták azt. Ha már a közönséges magány is annyira felemelő, mennyivel inkább a templomi magány! Itt, a hol pillanatra megenyhül a szív, megkönnyebbül a test, ki-

pihen az elme, elszállnak a gondok, elnémulnak a vágyak, nem lát-
szik a világ csalárdsága: itt boldogító csak a magány! Itt, a hol
elsirhatjuk könnyeinket, Istennek szemtől szembe elpanaszolhatjuk
bajainkat, ha vannak örömeink hálát adhatunk érettök: oh itt, csak
itt boldog az ember! . . . Egy angol költő azt mondja, az ember
sorsa: élni, szeretni és meghalni. A míg éltek, szeresetek és imád-
kozzatok, reméljétek és dolgozzatok s még utolsó órátokban se feled-
jétek el s hagyjátok meg maradékaitoknak Jézusnak e legigazabb
mondását: *„Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélek-
ben és igazságban imádják“.*

Amen.

SIMONFI MÁRTON.

Aranyos-Rákosi Székely Sándor.

Saját följegyzése szerint 1797. sept. 13-án délután 1 órakor született Kaalban, a Maroskörnyék egyik kies falújában. Hol — mellesleg mondva — ma már hiában keressük bárminő kicsiny emlékét nevének. A komoly, gondolkozó gyermekre visszaemlékező kortársak rég kihaltak; a roskatag ódon szülői házat is merőben újra építették s ma már egy rövid, tizenegy szóból álló anyakönyvi feljegyzésen kívül semmi sem tanuskodik arról, hogy Kaalban száz évvel ezelőtt a magyar nemzetnek egyik nagy költője született.

Ám ha nagy költő volt, ne féltsük nevét a feledés örvényébe süllyedéstől: lánglelke szellemi téren állított örök emléket magának. És az nem lehet csupán a véletlen műve, hogy hazánk egyik előkelő irodalmi társulata a költő születésének száz éves fordulóján indítja meg a hazai irodalom múltjának felderítésére nagy fontosságú vállalatát. E vállalat szerkesztője Heinrich Gusztáv, a budapesti tudományegyetem nagytekintélyű tudós tanára, éppen a mi Székelyünk költői működését választotta ki az új irodalmi vállalat sarkkövéül. 1892-ben fogott e száz év első magyar epikusának tanulmányozásához. Kiadott vagy kéziratban maradt munkáinak mindenikét a közvetlenül legeredetibb források alapján vizsgálta át. Kitűnő alapossggal és fárasztó utánjárással megírt tanulmányát az „Irodalomtörténeti Közlemények“ 1895. évi 1. és 3-dik füzetében tette először közzé. Azután még egyszer gondosan revideálván a közre adottakat, kiegészítette s lehetőleg tökéletessé alkotta munkáját a költő különböző irányú tevékenységét feltüntető legkülönbözőbb adatokkal. S még ekkor sem elégedvén meg minden tekintetben a több éve tartó fáradságos kutatás eredményével, nem egy ponton gondosan kijelölte a nyomában lépő philologusok előtt a még megoldandó feladatokot, reá mutatott a míveletlen maradt mezőre, melyen kifejtvén tehetségüket, nemzeti époszköltészetünk eredetének felderítésével irodalomtörténetünket gazdagíthatják. S csak ekkor, a körültekintő bölcs vezér és a fáradhatatlanul éber közkatona kétféle kötelességét egyaránt híven teljesítvén, csak ekkor lépett újból a nyilvánosság elé most már minta-